

værtshusscene, hvor den forklædte Luther samtaler med et par studenter og nogle købmænd. Resultatet er pinligt. Forfatteren har måske tænkt på den måde at kunne nå ud til bredere læsergrupper, men han har opnået at give en demonstration af, hvordan man i hvert fald ikke skal skrive »populær« historie.

Alex Wittendorff

Erik H. Erikson: Luther avant Luther. Psychanalyse et histoire. Trad. par Nina Godneff. Flammarion, Paris, 1968. 330 s.

Den franske oversættelse af Eriksons bog *Young Man Luther* (første gang 1958) bringer intet nyt i forhold til originalen – udover de ekstra pudsigheder, som den franske sprogdragt bidrager med. Det er, kort fortalt, historien om *le petit Martin*, hans udvikling og kriser før reformationen, analyseret *sub specie Freudiana*.

Eriksons bog indeholder åbenbare og forlængst påpegede svagheder, men betragtes ikke desto mindre som en klassiker indenfor den såkaldt psykhistoriske forskning (jf. f. eks. George M. Kren, »Psychohistory: A Progress Report«, *Bulletin of the Menninger Clinic*, 39 (1975), s. 578–585). Hovedproblemet med Eriksons bog er dels hans empiriske grundlag for analyserne af den unge Luther, dels hans isolering af Luther fra det, Alain Besançon kalder »l'événement historique proprement dit« (»Vers une histoire psychanalytique (I)«, *Annales. Économies. Sociétés. Civilisations*, 24,3, 1969, s. 611). Usikkerheden i Eriksons metode (som man vel retteligere burde kalde den *psykografiske*, fremfor det begrebsmæssigt noget slørede »psykhistoriske«?) gør bogen til et lidt besynderligt amfibium, hvis historiske relevans det undertiden kan være vanskeligt at se.

Erik Petersen

Martin Wolfe: The Fiscal System of Renaissance France. Yale Series in Economic History, Yale Press, New Haven and London, 1972. 385 s. \$ 17.50.

I bogens forord takker forfatteren sin kone med følgende ord: »This book is dedicated to my wife Dorothy, who, I hope, will remember the fun and the scholarly satisfactions it involved.« Man må håbe, at Dorothy har fundet det franske skattesystem lige så ustyrligt morsomt. Men også for folk, der foretrækker en mindre speciel form for humor, er der meget at hente i denne bog, som er indrettet på den måde, at de sidste 100 sider består af en række appendiks med overskriften »The Chief Elements of the Tax Machine«, hvor der gives en oversigt over skattesystemets almindelige indretning – en sag der i sig selv er så indviklet, at den har givet de fleste, som har skrevet om emnet, fuldt op at gøre – mens selve fremstillingen tager sigte på at behandle det fiskale system og indtægterne af det i sammenhæng med sider af det franske samfunds udvikling fra middelalderen til det 17. århundredes begyndelse.

Ved således at studere ændringerne i hele skattesystemets kompleks af institutioner over en længere periode bliver forfatteren i stand til at vurdere holdbarheden af tidligere forklaringer, som overvejende har været baseret på undersøgelser af detaljer eller i hvert fald mere begrænsede udsnit af det omfattende emne. Bogen indeholder således en del revision af tidligere forskning – f. eks. vedrørende skatteindtægternes størrelse under religionskrigene – og derudover er det også lykkedes forfatteren at påvise sammenhænge, som man ikke har hørt om før. Mig bekendt er det således ikke tidligere påvist, at skattesystemets indretning blev en medvirkende årsag til religionskrigenes forlængelse.

I bogens afsluttende kapitel, der har den beskedne overskrift »Conclusions and Con-

lectures«, forsøger forfatteren sig med nogle mere teoretiske overvejelser. Han gør den meget rigtige bemærkning, at stillingtagen til sammenhængen mellem »absolutisme«, skatteindtægternes høje niveau og den fiskale administrations indretning i sidste ende måske på grundlag af den enkeltes egen historiefilosofi. Hvad forfatterens egne synspunkter i den retning angår må man sige, at de forekommer noget uafklarede. På den ene side hævder han med stærkt polemisk sigte (s. 247), at socioøkonomiske faktorer er overfladefænomener, mens »the solid and abiding political realities beneath« – og dermed menes i denne sammenhæng ønsket om og bestræbelserne på at centralisere og effektivisere statsadministrationen – er de vigtigste årsager til det fiskale systems indretning og stabilitet, mens han på den anden side tidligere i bogen (s. 242) har fastslået, at »for the most part, the high level and continued rise of his [kongens] revenues was a function of France's growth in population and the more or less steady development of her economy«. Det lykkes ham ikke at få formuleret en samlet forklaring, der både tager hensyn til, at »the solid and abiding socioeconomic realities« – for at benytte en omskrivning af forfatterens formulering – var grundlaget for, at der overhovedet kunne opbygges et fiskalt apparat og bestemmende for, hvor meget der kunne komme ud af det, og at centraliseringen og »absolutismen« bl. a. var midlerne til at få så meget som muligt ud af det.

Men det skal fremhæves som et af bogens fortrin, at den overhovedet lægger op til en stillingtagen til sådanne overordnede synspunkter. Den leverer selv et betydeligt materiale, som kan indgå i grundlaget for mere vidtgående overvejelser om den feudale stats karakter i den omhandlede periode.

Alex Wittendorff

N. M. Sutherland: The Massacre of St Bartholomew and the European Conflict 1559–1572. Macmillan, London and Basingstoke, 1973. 373 s. £ 5.95.

Forfatteren er en kender af franske statsforhold i den omhandlede periode og har tidligere skrevet et par bøger herom: *The French Secretaries of State in the Age of Catherine de Medici* (1962) og *Catherine de Medici and the Ancien Régime* (1966). Hun har således haft forudsætninger for at gå i gang med den foreliggende bogs emne: massakren i 1572 set i sammenhæng med fransk og europæisk politik på højeste plan. Det er hendes ærinde at finde en forklaring på den store massakre på huguenotterne, eller rettere en forklaring på mordet på Coligny, for det er hendes opfattelse, at massakren var et direkte resultat af det første, mislykkede forsøg på at tage livet af admiralen, derved at det satte den altid oplagte parisiske pøbel i sving. Spørgsmålet for forfatteren bliver derfor: Hvorfor skulle Coligny myrdes? Hvad var det for spændinger, der søgtes løst på den måde?

Svaret på disse spørgsmål søger forfatteren inden for det kompleks af sammenhængende faktorer, der udgøres af borgerkrigenes splittede Frankrig og den internationale politiske situation, tilspidset som den var på grund af oprøret i Nederlandene. Både i den hjemlige og i den internationale sfære var Coligny den centrale skikkelse, og forfatteren når frem til, at mordet på ham var en konsekvens af »a long-term pattern« af samspil mellem personlige, nationale og internationale konflikter og »immediate pressures« udefra.

At Bartholomæus-nattens begivenheder skal ses i en større national og international sammenhæng er ikke nogen ny idé, men i modsætning til sine forgængere i studiet af emnet har Sutherland den fordel at kunne udnytte de sidste årtiers ret omfattende forskning i borgerkrigenes Frankrig. Hvad hendes resultater i øvrigt i detaljer går ud på kan ikke udredes her. Hvad det direkte ansvar for mordet på Coligny angår kan det til almindelig beroligelse oplyses, at forfatteren får bugseret sin kæreste figur, Catharina af Medici,